

Handläggare
Marie Haesert
Telefon: 08-508 25 086

Till
Socialnämnden
2019-04-16

Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet (SOU 2018:37)

Remiss från kommunstyrelsen Stockholms stad dnr KS
2019/355

Förvaltningens förslag till beslut

1. Socialnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar till kommunstyrelsen på remiss om Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet (SOU 2018:37)
2. Beslutet justeras omedelbart.

Lena Lundström Stoltz
förvaltningschef

Veronica Wolgast
avdelningschef

Sammanfattning

Regeringen beslutade den 9 mars 2017 att uppdra åt en särskild utredare att undersöka om det finns behov av åtgärder för att säkerställa ett starkt skydd mot barnäktenskap, tvångsäktenskap och brott med hedersmotiv. I utredningen har det bland annat ingått att utvärdera tillämpningen av straffbestämmelserna om äktenskapstvång, att analysera möjligheterna att föra statistik över hedersrelaterade brott samt undersöka hur samverkan mellan olika berörda myndigheter fungerar.

Bland de förslag som presenteras kan särskilt nämnas att en straffbestämmelse om barnäktenskap bör införas och att det i skyddande syfte bör införas ett utreseförbud för barn som riskerar att föras utomlands för att ingå äktenskap eller könsstympas. Vidare lyfts att det finns behov av en övergripande permanent resurs- eller kompetensfunktion med uppgift att på olika sätt främja arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck genom konkret stöd till berörda myndigheter, kommuner och landsting.

Förvaltningen anser att det är en gedigen utredning och ställer sig positiv till de förslag som lämnas.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har överlämnat *Ökat skydd mot hedersrelaterat brottslighet (SOU 2018:69)* till socialnämnden för yttrande. Ärendet har också skickats för yttrande till stadsledningskontoret, Bromma stadsdelsnämnd, Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd samt Kungsholmens stadsdelsnämnd.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för stadsövergripande sociala frågor. Förvaltningsgruppen har behandlat ärendet den 10 april 2019.

Ärendet

Begreppet hedersrelaterat våld och förtryck kan generellt beskrivas som kopplat till så kallade hedersnormer, vilka bygger på starka patriarkala och heteronormativa föreställningar. Kännetecknande är att individens intresse anses vara underordnat familjens, att individens handlingar anses påverka hela familjens anseende och att individens sexualitet är hela familjens angelägenhet. Tvångsäktenskap, barnäktenskap och könsstympling är olika uttryck för det hedersrelaterade våldet och förtrycket.

Utredningens uppdrag var att undersöka om det finns behov av åtgärder för att säkerställa ett starkt skydd mot barnäktenskap, Tvångsäktenskap och brott med hedersmotiv. I utredningen har det bland annat ingått att undersöka i vilken utsträckning hedersmotiv beaktas av polis, åklagare och domstolar och att utvärdera tillämpningen av straffbestämmelserna om äktenskapstvång och vilseledande till tvångsäktenskapsresa. Vidare att ta ställning till om det bör införas en särskild straffskärpningsgrund för brott med hedersmotiv i 29 kap. 2 § brottsbalken och lämna förslag på hur en sådan bestämmelse bör utformas, samt att undersöka hur samverkan mellan olika berörda myndigheter fungerar.

I samband med delredovisning fick utredningen ett utvidgat uppdrag. Det innebar bland annat att utredningen även skulle analysera och ta ställning till möjligheterna att införa mer effektiva verktyg för att förebygga och förhindra att personer med anknytning till Sverige tvingas ingå äktenskap eller könsstympas utomlands. I det utvidgade uppdraget ingick även att analysera och ta ställning till hur samverkan mellan rättsväsendets myndigheter, socialtjänsten, skolan och utrikesförvaltningen i ärenden om tvångsäktenskap med internationella inslag kan utvecklas samt en förbättrad arbetsmetodik.

I delbetänkandet *Utvidgat hinder mot erkännande av utländska barnäktenskap* (SOU 2017:96), som presenterades i december 2017, lämnades ytterligare förslag till hur möjligheterna att erkänna utländska barnäktenskap borde begränsas.

I utredningen föreslås följande:

- En straffbestämmelse om barnäktenskap bör införas. Barnäktenskap handlar oftast om att föräldrar eller släktingar tvingar tonåringar att gifta sig eller utsätter dem för påtryckningar att göra det. Det är inte ovanligt att det förekommer påtryckningar som inte är straffbara. Barnkonventionen ställer krav på att konventionsstaterna ska motverka skadliga traditioner (artikel 24.3). Barnäktenskap har utpekats som en sådan. En kriminalisering av barnäktenskap är ett tydligt besked från lagstiftarens sida om att barnäktenskap inte tolereras. Straff bör i första hand drabba den som har det huvudsakliga ansvaret för att ett barnäktenskap genomförs. Om barnet själv samtycker till att ingå äktenskapet är utan betydelse. Det är därför rimligt att straffa den som förmår ett barn att ingå äktenskap. I många fall är barnets vårdnadshavare också den som har förmått barnet att ingå äktenskapet. Det kan finnas fall där det inte går att bevisa att vårdnadshavaren tvingat barnet till äktenskapet. Utredningen föreslår därför även att den som tillåter att ett barn ingår äktenskap kan straffas för barnäktenskapsbrott. Ansvar för barnäktenskapsbrott bör vara mot den som förmår eller tillåter ett barn att ingå äktenskap, vilket innebär att vårdnadshavare som samtycker eller tillåter ett barn att giftas bort kan åtalas. Straffet för brottet ska vara fängelse i högst fyra år.
- En särskild straffskärpningsgrund för brott med hedersmotiv bör införas i brottsbalken. I brottsbalkens 29 kap. 1 § finns det redan möjlighet att ta hänsyn till hedersmotiv vid straffvärdebedömningen eftersom motivet till ett brott i sig är en faktor som uttryckligen ska beaktas. Hedersrelaterat våld och förtryck är ett samhällsproblem och det bör vara en prioriterad uppgift att bekämpa brottslighet som har hedersmotiv. Allvaret hos den brottslighet som sker i hederns namn är regelmässigt och det bör återspeglas i dess straffvärde. Straffskärpningsgrunden infogas i 29 kap. 2 § brottsbalken som en ny punkt 9.

- I skyddande syfte bör ett utreseförbud för barn som riskerar att föras utomlands för att ingå äktenskap eller könsstympas införas. Utredningen föreslår därför att ett utreseförbud som avser dessa fall införs i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Förslaget utgår framför allt från lagens befintliga systematik, vilket bland annat innebär att ett utreseförbud främst ska meddelas av förvaltningsdomstol men i brådskande fall även kan meddelas tillfälligt av socialnämnden. För att vara effektivt bör ett sådant utreseförbud vara straffsanktionerat och medföra inskränkningar av möjligheten att få och äga pass. Utredningen föreslår vidare dels att den som för ut ett barn ur Sverige i strid med ett utreseförbud döms till böter eller fängelse i högst ett år, dels att passhinder och skäl för passåterkallelse ska uppstå för ett barn som har meddelats ett reseförbud. De föreslagna ändringarna av passlagen (1978:302) medför även att pass ska kunna omhändertas och spärras i dessa situationer.
- Inom Polismyndighetens och Åklagarmyndighetens pågår ett utvecklingsarbete för att öka förutsättningarna för lagföring av äktenskapstvång, vilseledande till tvångsresor och könsstympning. Arbetet bör fortsätta bland annat vad gäller att ta fram ett gemensamt metodstöd.
- Det finns behov av en förbättrad samverkan mellan skolan och hälso- och sjukvården då de är viktiga aktörer när det gäller att fånga upp om någon riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck. Skolverket och Socialstyrelsen bör inom ramen för sitt pågående arbete se över behovet av tydliga samverkansrutiner för bland annat elever som riskerar att föras utomlands för att ingå äktenskap eller könsstympas. Vidare finns det ett behov av en förbättrad övergripande samverkan mellan främst Utrikesdepartementet och Socialstyrelsen när det gäller frågor om nödställda som har förts utomlands för att till exempel giftas bort eller könsstympas. Socialstyrelsen bör få i uppdrag att utveckla socialtjänsternas möjligheter att samverka effektivt med utrikesförvaltningen genom att ta fram metodstöd för hanteringen av enskilda ärenden för att hjälpa den som förts utomlands hem till Sverige.
- Det finns behov av en övergripande permanent resurs- eller kompetensfunktion med uppgift att på olika sätt främja arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck genom konkret

stöd till berörda myndigheter, kommuner och landsting. Utredningen omfattas inte av att ange formerna för hur en sådan funktion bör organiseras.

Jämställdhetsanalys

Hedersrelaterat våld och förtryck drabbar såväl flickor och kvinnor som pojkar och män och både män och kvinnor kan vara förövare. Även om det framförallt är flickor och unga kvinnor som utsätts är det viktigt att uppmärksamma att också pojkar och unga män drabbas. Pojkar och unga män är ofta dubbelt utsatta då de både är utövare men också utsatta genom att de exempelvis inte får välja vem de vill gifta sig med eller tvingas att gifta sig mot sin vilja. För de pojkar och unga män som har eller tvingas ta en kontrollerande roll påverkas också deras eget livsutrymme.

Stockholms stad genomförde under 2017-2018¹ en kartläggning av det hedersrelaterade våldets omfattning tillsammans med Göteborg stad och Malmö stad. Av enkätsvaren framgår att mellan 7 och 10 procent av eleverna i årskurs 9 i Stockholms stads kommunala skolor lever med någon form av hedersnorm. Av kartläggningen framgår även att HBTQ-personer och barn, unga samt vuxna med olika former av funktionsnedsättning kan vara särskilt utsatta.

Flickor och pojkar, unga kvinnor och män ska ha rätt att välja utbildning, partner och klädsel. Med ett utvecklat arbete som består av kunskapshöjande åtgärder, effektiva metoder för stöd och behandling samt en tydligare lagföring skulle det kunna leda till ett mer jämställt samhälle.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen anser överlag att det är en gedigen utredning och ställer sig positiva till de förslag som lämnas.

Förslaget att en straffbestämmelse om barnäktenskap bör införas anser förvaltningen är bra. Det innebär att vårdnadshavare som samtycker eller tillåter ett barn att giftas bort kan åtalas. Kvinnliga vårdnadshavare lever ofta under ett tryck från släktingar i utlandet att tillåta barnäktenskap. Med den nya regeln får de ett verktyg att säga nej till barnäktenskap.

---

¹ Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar. En kartläggning i Göteborg, Malmö och Stockholm 2017–2018

Förvaltningen ser positivt på förslaget om att en särskild straffskärpningsgrund för brott med hedersmotiv bör införas. Brottsoffret för den här typen av brott är än mer utsatt eftersom det inte får sin omgivnings stöd eller sympati, tvärtom är det ofta istället gärningsmannen som får omgivningens stöd och uppskattning. Sett utifrån ett jämställdhetsperspektiv är det också ett sätt att uppvärdera kvinnors underordnade roll. Dessutom innebär skärpningen en markering och kan ha en förebyggande effekt.

Förvaltningen anser att förslaget om att införa ett utreseförbud för barn som riskerar att föras utomlands för att ingå äktenskap eller könsstympas samt ändringarna av passlagen (1978:302) i skyddande syfte är bra. Det finns redan idag möjligheter för socialtjänsten att stötta, förebygga och ingripa vid misstanke om hedersrelaterat våld och förtryck men som de skriver i utredningen framstår möjligheterna i dagsläget att ingripa med förebyggande åtgärder som begränsade.

Förvaltningen ser positivt på förslaget att Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten gemensamt ska ta fram ett metodstöd.

Vidare välkomnar förvaltningen förslaget om en förbättrad samverkan mellan skola, hälso- och sjukvård, socialtjänst och utrikesförvaltningen. En förutsättning för att samhället ska kunna bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck och ge brottsutsatta adekvat stöd och skydd är att det finns en fungerande samverkan mellan berörda myndigheter samtidigt som ansvarsfördelningen mellan aktörerna är tydlig. I staden finns sedan ett antal år Origo – Resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld som drivs tillsammans med polisen, Region Stockholm och övriga kommuner i länet. Origo stödjer yrkesgrupper som kan tänkas möta utsatta personer men också individer som är utsatta.

Förvaltningen ställer sig bakom förslaget att Socialstyrelsen får i uppdrag att utveckla socialtjänsternas möjligheter att samverka med bland annat utrikesdepartementet Detta genom att ta fram ett metodstöd för hanteringen av enskilda ärenden för att hjälpa den som förts utomlands hem till Sverige.

Enligt utredningen finns det ett behov av en övergripande permanent resurs- eller kompetensfunktion med uppgift att på olika sätt främja arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck genom konkret stöd till berörda myndigheter, kommuner och landsting. Förvaltningen ser med fördel att den kommande utvärderingen av Länsstyrelsen i Östergötlands läns uppdrag att ansvara för det

Nationella kompetensteamet (vilken har planerats äga rum efter 2020) tidigareläggs.

Hedersrelaterat våld och förtryck har uppmärksammats mer under de senaste åren av myndigheter som möter den presumtiva målgruppen. Stockholms stad erbjuder utbildnings- och fortbildningsinsatser till yrkesgrupper som möter hedersutsatta men ser även fortsättningsvis behov av att utveckla detta. En ökad kunskap kan leda till att fler personer som tillhör målgruppen upptäcks.

Förvaltningen anser att det är värdefullt om de förslag som utredningen föreslår träder i kraft inom den angivna tiden men under förutsättning att det är rättssäkert. Enligt utredningen kommer förslagen inte att leda till några ökade kostnader för kommuner runt om i landet men berörda statliga myndigheter kan få ökade kostnader.

Förvaltningen föreslår att socialnämnden godkänner tjänsteutlåtandet som svar på remissen.

Bilaga

Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet (SOU 2018:37)